

Wat is dyslexie?

Dyslexie betekent letterlijk *niet kunnen lezen*. Hoewel spellingproblemen officieel worden aangeduid met de term dysorthografie schaarst men ze doorgaans onder de term dyslexie. Met dyslexie bedoelt men dan lees- én spellingproblemen. Lees- en spellingproblemen kunnen ook los van elkaar voorkomen.

Normaal gesproken kennen kinderen na enkele maanden leesonderwijs in groep drie (of al eerder) de letters van het alfabet. Dan zijn hun hersenen zo ver ontwikkeld dat ze vormen kunnen herkennen als letters, en die letters vervolgens kunnen koppelen aan klanken. Kort daarna leren ze een woord in een keer herkennen en hoeven ze het niet meer letter voor letter te lezen. Gaat dat eenmaal vanzelf (omdat het technisch lezen geautomatiseerd is in de hersenen), dan vraagt het geen extra aandacht meer. Daarmee krijgt het kind tijd om te kunnen begrijpen wat het leest.

Ongeveer 10% van de leerlingen in groep drie is wat betreft hun ontwikkeling nog niet helemaal 'klaar' voor het leren lezen en schrijven. Daar kunnen allerlei oorzaken voor zijn. Er hoeft dan nog geen sprake te zijn van dyslexie. Maar hulp is dan wel geboden om een achterstand in te halen of niet verder te laten oplopen en frustraties bij het kind te voorkomen.

Het is eind november als de leerkracht van groep drie Wouter aanmoedigt nog eens heel goed te proberen het woordje Sint in één keer te lezen. Wouter doet zijn best, maar ondanks alle inspanning lukt het hem niet. Hij begrijpt niet dat zijn klansloten het leren lezen veel vlotter onder de knie krijgen. Wouter wordt daar erg onzeker van. Hij krijgt last van buikpijnen en verzint van alles om niet naar school te hoeven. Met een extra keer lezen in de vrije tijd hoeven ze bij Wouter niet meer aan te komen. Zodoende oefent hij veel minder dan andere kinderen. Worden zijn problemen niet tijdig herkend als dyslexie dan kan het gevaar ontstaan dat er zich ernstige gedragsproblemen gaan ontwikkelen.

Gaat het kind niet vooruit ondanks alle extra inspanning en begeleiding, dan kan er sprake zijn van dyslexie. Dat komt voor bij ongeveer 3% van alle leerlingen. Het is dan raadzaam een deskundige psycholoog of orthopedagoog in te schakelen voor een individueel onderzoek.

De oorzaak

De precieze oorzaak van dyslexie is nog niet helemaal duidelijk. Men denkt aan (microscopisch kleine) afwijkingen in de hersenen. De komende jaren zal daar waarschijnlijk meer duidelijkheid over komen. In 1998 is een groot tienjarig wetenschappelijk onderzoek van start gegaan naar de biologische achtergronden en vroege kenmerken van dyslexie. Er staat al wel vast dat er bij dyslexie sprake is van een flinke erfelijke factor.

De gevolgen

Dyslexie heeft niet alleen gevolgen voor het leren van de talen, maar in ons talige onderwijssysteem ook voor vakken waar veel lezen bij te pas komt. Leerlingen met dyslexie moeten daar, in vergelijking met hun klasgenoten met eenzelfde intelligentie, onevenredig veel energie in steken.

Bijkomende problemen

Dyslexie komt regelmatig voor in combinatie met andere stoornissen, zoals bijvoorbeeld spraak-/taalstoornissen, motorische stoornissen, ADHD (aandachts- en concentratiestoornissen, hyperactiviteit en impulsiviteit) of andere leerstoornissen zoals dyscalculie (hardnekkige rekenproblemen).

Signalen

Op de kleuterleeftijd is dyslexie nog niet vast te stellen. Wel kunnen er een aantal signalen zijn om het kind extra in de gaten te houden. Bijvoorbeeld wanneer het een algemeen zwak taalniveau heeft, slecht versjes kan onthouden en slecht kan rijmen en moeite heeft met het aanleren van willekeurige afspraken, zoals de begrippen 'links' en 'rechts' en de namen van kleuren. Niet alle kinderen met deze problemen ontwikkelen echter dyslexie. Een vertraagde spraak-/taalontwikkeling en dyslexie in de familie heeft wel een zekere voorspellende waarde.

Binnen de setting van het onderwijs is helaas onvoldoende capaciteit voor de diagnostiek en behandeling van dyslexie. In de meeste gevallen wordt het ook (nog) niet door het ziekenfonds of de ziektekostenverzekeringen vergoed. Hier is inmiddels wel overleg over gaande. Op dit moment zijn de meeste ouders aangewezen op particuliere hulpverlening. Balans vindt het onjuist dat op dit moment alleen kinderen van ouders met voldoende financiële middelen in aanmerking komen voor behandeling.

Diagnose en behandeling

Dyslexie is niet vast te stellen door hersenonderzoek. Diagnose wordt gesteld na individueel onderzoek door een deskundige psycholoog of orthopedagoog. Deze werkt volgens een procedure die door de Stichting Dyslexie Nederland (SDN) werd opgesteld in samenwerking met verschillende beroepsgroepen en met Balans. In alle gevallen hoort bij de diagnose een plan van aanpak.

Er is geen vorm van behandeling of therapie bekend waarmee het leesprobleem volledig wordt opgelost. Er moet hard worden gewerkt voor het bereiken van resultaat. 'Wondertherapieën' (bijvoorbeeld medicatie en bewegingsoefeningen) en wondermiddelen (zoals speciale brillen) zijn in wetenschappelijk onderzoek niet effectief bevonden.

Dyslexieverklaring

Wanneer dyslexie is vastgesteld hoort bij het rapport de deskundige ook een dyslexieverklaring die recht geeft op verschillende faciliteiten in het onderwijs. De beste daarvan is extra tijd bij proefwerken en examens. Daarnaast kunnen scholen zelf hun leerlingen met dyslexie een aantal voorzieningen bij proefwerken, overhoringen en schoolexamens toestaan. Er is nog discussie over de geldige tijdsduur van de dyslexieverklaring.

Kenmerken

Leerlingen met dyslexie kunnen moeite hebben:

- om het verschil te horen tussen klanken als m en n; p, t en k; s, f en g; eu, u en ui
- om de klanken in volgorde te zetten ('dorp', 'drop')
- om de aandacht te houden bij 'klankinformatie' (gesproken woord)
- met het inprenten van reeksen (bijvoorbeeld tafels of spellingregels)
- met het onthouden van vaste woordcombinaties, uitdrukkingen of gezegdes
- met het onthouden van losse gegevens (rijtjes, woorden, jaartallen enz.)

De dyslexie kan soms pas worden opgemerkt in het vervolgonderwijs omdat de basisschool het niet heeft herkend of omdat de leerling door een zeer goede intelligentie in staat was de problemen te omzeilen of te camoufleren.

In het voortgezet onderwijs vallen ze dan op omdat:

- ze opeens heel veel nieuwe woorden tegelijk moeten leren
- ze moeten presteren onder tijdsdruk
- ze ook vreemde talen krijgen, waarbij de spellingregels soms onduidelijk zijn
- er in het voortgezet onderwijs meer wordt gelet op een correcte spelling

In het voortgezet onderwijs kunnen leerlingen met dyslexie opvallen door:

- slecht mondeling en schriftelijk taalgebruik
- spreken of schrijven in korte zinnen
- een zwak werkgeheugen
- een moeilijk leesbaar handschrift
- veel verbeteringen en doorhalingen in schriftelijk werk
- een negatief zelfbeeld, faalangst, extreme spanning bij lees- en spreekbeurten, proefwerken en presteren onder tijdsdruk

Meer weten over dyslexie?

Balans heeft diverse boeken en brochures voor ouders en leerkrachten. Zie voor bestelwijze de achterkant van deze folder.